

КОССЕ В. В.,

здобувач

(Донецький державний університет
внутрішніх справ)

УДК 343.545

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.76>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПЕРЕДБАЧЕНИМ СТ. 303 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ВЧИНЕНИМ ЩОДО ДІТЕЙ

В статті розглядаються особливості кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 Кримінального кодексу України. Вказано на доцільність збереження загальної тенденції до виокремлення спеціальних норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за різні форми сексуальної експлуатації та сексуального насильства щодо дитини. Визнано доцільною криміналізацію втягнення дитини у зайняття проституцією в окремій нормі кримінального законодавства. Зазначено, що одним із ефективних способів удосконалення організаційно-правового напрямку спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 КК України, що вчиняються щодо дітей є розширення та подальше удосконалення заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються щодо юридичних осіб, зокрема – це стосується визначення можливості застосовувати тимчасові обмеження діяльності юридичної особи та тимчасове обмеження в отриманні прав та/або переваг. Розглянуто перспективи удосконалення кримінально-правової протидії втягненню у проституцію дітей, окреслені в проєкті нового Кримінального кодексу України. Аргументовано, що рекомендації, викладені у Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства щодо відповідальності юридичних осіб за втягнення у зайняття проституцією у національному законодавстві було частково враховано.

Констатовано наявність низки організаційно-правових прогалин, усунення яких можливо заходами кримінального права та кримінального процесу, що надасть можливість якісно покращити кримінологічну ситуацію щодо вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 303 КК України. Систематизовано дієві способи зниження кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 303 КК України.

Ключові слова: проституція, сутенерство, моральність, кримінальне правопорушення, втягнення, суспільна небезпечність, кримінально-правові заходи, запобігання.

Kosse V. V. Criminal law measures to prevent criminal offenses under Article 303 of the Criminal Code of Ukraine committed against children

The article examines the features of criminal law counteraction to criminal offenses provided for in Article 303 of the Criminal Code of Ukraine. It is indicated that it is advisable to maintain the general trend towards the isolation of special norms that establish criminal liability for various forms of sexual exploitation and sexual violence against a child. It may be advisable to criminalize the involvement of a child in prostitution in a separate norm of criminal legislation. It is noted that one of the effective ways to improve the organizational and legal direction of special criminological prevention of criminal offenses provided for in Article

303 of the Criminal Code of Ukraine committed against children is the expansion and further improvement of criminal law measures applied to legal entities, in particular, this concerns the determination of the possibility of applying temporary restrictions on the activities of a legal entity and temporary restrictions on obtaining rights and/or benefits. The prospects for improving the criminal law counteraction to the involvement of children in prostitution, outlined in the draft of the new Criminal Code of Ukraine, are considered. It is argued that the recommendations set out in the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse regarding the liability of legal entities for involvement in prostitution have been partially taken into account in national legislation.

The existence of a number of organizational and legal gaps has been identified, the elimination of which is possible by measures of criminal law and criminal procedure, which will provide an opportunity to qualitatively improve the criminological situation regarding the commission of criminal offenses provided for in Article 303 of the Criminal Code of Ukraine. Effective ways to reduce the number of criminal offenses provided for in Article 303 of the Criminal Code of Ukraine have been systematized.

Key words: *prostitution, pimping, morality, criminal offense, involvement, public danger, criminal law measures, prevention.*

Постановка проблеми. Запобігання кримінальним правопорушенням включає в себе заходи, скеровані на усунення специфічних детермінант, котрі, як правило, знаходяться в одній площині – незадовільного рівня кримінально-правового регулювання відповідних суспільних відносин та загальної політико-економічної ситуації в країні. Вказане стосується більшості видів суспільно небезпечних діянь, не є виключенням і діяння, передбачене ст. 303 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 КК України розглядалась у працях таких учених як О.П. Горпинюк, Л.С. Кучанська, М.І. Мельник, Є.С. Назимко, А.А. Небитов та ін. Водночас окремі особливості кримінально-правової протидії таким суспільно небезпечним діянням залишились не у повній мірі розкритими, що свідчить про актуальність обраної теми.

Метою статті є аналіз та доопрацювання кримінально-правових заходів запобігання сутенерству або втягненню особи у зайняття проституцією.

Виклад основного матеріалу. Відтак, аналіз кримінального законодавства надав можливість констатувати, що ст. 303 КК України хоча і передбачає достатньо суворі санкції за простий та кваліфіковані склади кримінального правопорушення, проте не у повній мірі відповідає положенням та підходам, визначеним у міжнародних та європейських правових документах. Особливо, це стосується випадків, коли у проституцію втягується малолітня/неповнолітня особа або сутенер здійснює супровід щодо дитини.

У 2012 році Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства [1], в якій було визначено, що втягнення дитини у зайняття проституцією є однією із форм сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Конвенцією також було визначено основні пріоритети, які мають бути враховані законодавцем під час конструювання кримінально-правової заборони на вчинення таких дій.

Так, у ст. 19 документу було визначено, що кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації такої умисної поведінки: а) вербування дітей для заняття проституцією або спонукання дитини до участі в проституції; б) примушування дитини до проституції або отримання прибутку від цього або іншого використання дитини із цією метою; с) звернення до дитячої проституції. Для цілей цієї статті термін «дитяча проституція» означає факт використання дитини для діяльності сексуального характеру, коли грошова чи інша форма винагороди або відшкодування надаються чи обіцяються як оплата,

незалежно від того, чи здійснюється ця оплата, ця обіцянка або це відшкодування дитині чи третій особі [1]. Необхідно відзначити, що у 2021 році було прийнято Закон України № 1256-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції)» [2], відповідно до якого у чинне кримінальне законодавство було внесено низку змін та доповнень, серед яких була криміналізація одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження та проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої особи як самостійних кримінальних правопорушень.

У пояснювальній записці до проєкту вказаного законодавчого акту було визначено, що обґрунтуванням необхідності прийняття законопроекту стало те, що у 2010 році Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) оприлюднив результати дослідження «Комплексна оцінка масштабів продажу дітей, дитячої проституції й порнографії в Україні». З-поміж опитаних неповнолітніх осіб 14–18 років 11% показували своє оголене тіло; 7,8% – займалися сексом за певну плату; 3,2% – погоджувалися сфотографуватися або знятися у фільмі в оголеному вигляді. Україна увійшла в п'ятірку країн-виробників дитячої порнографії та в десятку лідерів з її поширення. Недосконалість нормативно-правової бази України у сфері захисту дітей від сексуальної експлуатації була відзначена Ланцаротським комітетом у його першому звіті від 4 грудня 2015 року щодо виконання державами Ланцаротської конвенції. За результатами дослідження, проведеного у 2019 році в рамках проєкту «Покладемо край онлайн сексуальній експлуатації та насильству стосовно дітей в Європі» під егідою Департаменту захисту прав дитини Директорату протидії дискримінації Ради Європи, напрацьовані зміни до законів України, що у разі прийняття дозволять наблизити українське законодавство до європейських стандартів у цій сфері [3]. Водночас необхідно відмітити, що щодо втягнення дітей у зайняття проституцією національне кримінальне законодавство не зазнало жодних змін.

Як видається, такий підхід не є аргументованим, особливо – із огляду на прагнення держави до остаточної євроінтеграції та визнаної потреби у приведенні національного законодавства у відповідність вимогам Європейського Союзу. Зазначене дає підставу вважати доцільним збереження загальної тенденції до виокремлення спеціальних норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за різні форми сексуальної експлуатації та сексуального насильства щодо дитини. А отже, доцільним може стати криміналізація втягнення дитини у зайняття проституцією в окремій нормі кримінального законодавства.

У ст. 28 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства визначено, що кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення можливості врахування таких обставин, якщо вони вже не є частиною складових елементів злочину, згідно з відповідними положеннями національного законодавства як обтяжуючі обставини під час визначення покарання за правопорушення, установлені відповідно до цієї Конвенції: а) злочин завдав серйозної шкоди фізичному або психічному здоров'ю жертви; б) злочину передувало або його супроводжувало катування чи тяжке насилля; с) злочин було скоєно проти особливо вразливої жертви; d) злочин було скоєно членом сім'ї, особою, яка проживала з дитиною, або особою, яка зловживала своїми повноваженнями; е) злочин було скоєно кількома особами, які діяли разом; f) злочин було скоєно в рамках злочинної організації; g) правопорушника вже було засуджено за злочин подібного характеру [1].

Отже, враховуючи вказане, доцільним є внесення змін до кримінального законодавства України, а саме – доповнення КК України ст. 303-1, яку викласти таким чином:

Стаття 303-1. Втягнення дитини у заняття проституцією

1. Вербування, спонукання або примушування дитини до заняття та/або участі у проституції караються позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років з конфіскацією майна.

2. Ті самі дії, вчинені повторно, або проти особливо вразливої жертви, або членом сім'ї, особою, яка проживала з дитиною, або особою, яка зловживала своїми повноваженнями караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із застосуванням тяжкого насильства або за попередньою змовою групою осіб, караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з конфіскацією майна.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені організованою групою або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, що караються позбавленням волі на строк від дев'яти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Такий підхід, по-перше, надасть можливість посилити межі кримінальної відповідальності та покарання за втягнення у зайняття проституцією дитини; по-друге, він повністю враховує рекомендації Європейського Союзу та є скерованим на наближення національного кримінального законодавства до *acquis* ЄС; по-третє, із урахуванням положень ч. 1 ст. 573 КПК України, це також удосконалив протидію транскордонним та транснаціональним кримінальним правопорушенням в частині видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиції).

У контексті удосконалення національного законодавства щодо протидії саме дитячій проституції необхідно відмітити і те, що відповідно до згаданої вище Конвенції, кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення можливості притягнення до відповідальності юридичної особи за правопорушення, установлене відповідно до цієї Конвенції, яке вчинено на її користь будь-якою фізичною особою, яка діяла особисто чи в складі органу юридичної особи та займала керівну посаду в межах цієї юридичної особи, на підставі: а) повноважень представництва юридичної особи; б) повноважень приймати рішення від імені юридичної особи; с) повноважень здійснювати контроль у межах юридичної особи. Крім випадків, передбачених у пункті 1 цієї статті, кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення можливості притягнення до відповідальності юридичної особи в разі, коли відсутність нагляду або контролю з боку фізичної особи, зазначеної в пункті 1, призвела до можливості вчинення правопорушення, установленого відповідно до цієї Конвенції, в інтересах цієї юридичної особи фізичною особою, яка діє під її керівництвом. Відповідно до принципів правової системи Сторони відповідальність юридичної особи може бути кримінальною, цивільною або адміністративною. Така відповідальність не впливає на кримінальну відповідальність фізичних осіб, які скоїли правопорушення [1].

Відповідно до чинного законодавства, вчинення уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України є підставою для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру.

В ч.8 ст. 214 КПК України також визначено, що відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених ст.ст. 301-1-303 Кримінального кодексу України (у разі їх вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи). Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру [4]. Таким чином, можна констатувати, що рекомендації, викладені у Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства щодо відповідальності юридичних осіб за втягнення у зайняття проституцією було частково враховано.

Водночас необхідно відмітити, що існуючі наразі заходи кримінально-правового характеру, які можуть застосовуватись до юридичних осіб, які притягнуті до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України не у повній мірі скорельовані на виконання ратифікованої Україною Ланцаротської конвенції. Так, у ст. 27 Конвенції зазначено, що кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення застосування до юридичних осіб, притягнутих до відповідальності згідно зі статтею 26 цієї Конвенції, ефективних, пропорційних та переконливих санкцій, які охоплюють грошові кримінальні або некримінальні стягнення та можуть охоплювати інші заходи, зокрема: а) позбавлення права отримання державних пільг або допомоги; б) тимчасове або постійне позбавлення права займатися комерційною

діяльністю; с) взяття під судовий нагляд; d) судові рішення про ліквідацію. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для: а) передбачення арешту й конфіскації: товарів, документів й інших засобів, використаних для вчинення правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, або для сприяння їхньому вчиненню; доходів, одержаних від таких злочинів, або власності, вартість якої еквівалентна таким доходам; б) передбачення закриття на тимчасовій або постійній основі будь-якого закладу, використаного для вчинення будь-якого з правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції, без обмеження прав третіх осіб, які діяли добросовісно, або позбавлення злочинця права постійно чи тимчасово займатися професійною або волонтерською діяльністю, яка охоплює контакт з дітьми, під час якого було вчинено злочин [1].

У ст. 96-6 КК України визначено, що до юридичних осіб судом можуть бути застосовані такі заходи кримінально-правового характеру: 1) штраф; 2) конфіскація майна; 3) ліквідація; 4) додаткові (нефінансові) заходи кримінально-правового характеру. До юридичних осіб штраф та ліквідація можуть застосовуватися лише як основні заходи кримінально-правового характеру, а конфіскація майна - лише як додатковий. При застосуванні заходів кримінально-правового характеру юридична особа зобов'язана відшкодувати нанесені збитки та шкоду в повному обсязі, а також розмір отриманої неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою. У випадках, передбачених частиною другою статті 96-3 цього Кодексу, до юридичної особи можуть застосовуватися такі додаткові (нефінансові) заходи кримінально-правового характеру: 1) тимчасові обмеження діяльності юридичної особи; 2) тимчасове обмеження в отриманні прав та/або переваг. У випадках, передбачених частиною другою статті 96-3 цього Кодексу, до юридичної особи не застосовуються ліквідація та конфіскація майна [5]. Так, аналіз цієї норми надає підставу для констатації відсутності низки заходів кримінально-правового характеру, які передбачені Конвенцією та можуть бути застосовані до юридичних осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України.

У грудні 2024 року було прийнято Закон України від 04.12.2024 № 4111-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів притягнення юридичних осіб до відповідальності за підкуп посадових осіб іноземних держав» [6], відповідно до якого національне кримінальне законодавство було доповнено ст. 96-10-1, в якій було визначено види та підстави застосування додаткових (нефінансових) заходів кримінально-правового характеру. Водночас також було визначено, що такі заходи застосовуються виключно до юридичних осіб за вчинення суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого статтями 209, 369, 369-2 стосовно службових осіб.

У пояснювальній записці до проєкту цього законодавчого акту такий підхід пояснений тим, що одним із обов'язкових кроків на шляху до членства в ОЕСР є ратифікація Конвенції ОЕСР про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях, яка також є одним з найвищих антикорупційних стандартів, необхідних для наближення України до членства в ЄС. Основною вимогою Конвенції є встановлення автономної юридичної відповідальності юридичних осіб за підкуп іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях. Запроваджена у 2014 році кримінальна відповідальність юридичних осіб у вигляді заходів кримінально-правового характеру не задовольняє вимоги Конвенції. Для реалізації зазначеної мети та забезпечення імплементації Конвенції Україні необхідно внести зміни до КК України і, зокрема, передбачити: підстави для застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи незалежно від притягнення до відповідальності фізичної особи, розширений перелік заходів кримінально-правового характеру та збільшення розміру штрафу, який може застосовуватись до юридичної особи, можливість застосування спеціальної конфіскації на підставі ухвали суду про застосування заходів кримінально-правового характеру. У записці також визначено, що цей механізм буде передбачений лише для кримінальних правопорушень, визначених статтями 209, 369, 369-2 КК вчинених щодо службових осіб, передбачених у частині 4 статті 18 КК, що допоможе перевірити його ефективність на практиці щодо цієї конкретної категорії злочинів. У подальшому з урахуванням здобутого практичного досвіду та у разі ефективності запропонованого механізму кримінальної відповідальності юридичної особи його дія буде розширена і на інші категорії кримінальних правопорушень [7].

Отже, наведені зміни є тимчасовими та скерованими на вирішення конкретної політичної мети – забезпечення подальшої євроінтеграції України. Проте, не дивлячись, на обіцяне законодавцем розширення переліку кримінальних правопорушень вчинення яких є підставою для застосування додаткових (нефінансових) заходів кримінально-правового характеру, наразі як один із дієвих кримінально-правових заходів запобігання втягненню дітей у зайняття проституцією є тимчасові обмеження діяльності юридичної особи та тимчасове обмеження в отриманні прав та/або переваг, які можуть бути застосовані виключно у випадках, передбачених ч. 2 ст. 96-3 КК України.

Отже, одним із ефективних способів удосконалення організаційно-правового напрямку спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 КК України, що вчиняються щодо дітей є розширення та подальше удосконалення заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються щодо юридичних осіб, зокрема – це стосується визначення можливості застосовувати тимчасові обмеження діяльності юридичної особи та тимчасове обмеження в отриманні прав та/або переваг.

Необхідно відзначити і перспективи удосконалення кримінально-правової протидії втягненню у проституцію дітей, окреслені в проєкті нового Кримінального кодексу України. Так, вчені відмічають, що щодо необхідності встановлення кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з дитячою проституцією чи порнографією, жодних сумнівів чи дискусій не виникало. Поміж інших аргументів враховано, що криміналізація таких дій підтримується українською громадськістю, вона є реалізацію зобов'язань України за низкою вже чинних міжнародно-правових угод [8-11; 1; 12] (цитовано за авторами монографії «Проект нового Кримінального кодексу України: передумови розробки, концептуальні засади, основні положення» – В.К.) та актів ЄС, з якими наша держава має узгодити своє законодавство під час вступу до Євросоюзу. Кримінальна відповідальність за дії, пов'язані з дитячою проституцією та порнографією, передбачена статтями 7.6.4–7.6.7 Проєкту КК, які встановлюють відповідальність за злочини 3 ступеня. Тяжкість дій, пов'язаних з дитячою проституцією (ст. 7.6.4), та залучення дитини до виготовлення дитячої порнографії (ст. 7.6.5) підвищується на два ступеня, якщо ці злочини вчинені щодо особливо уразливої людини (ст. 7.6.2) та на один ступінь, якщо це має місце щодо уразливої людини (ст. 7.6.3). У частині встановлення відповідальності за дії, пов'язані з дитячою проституцією (ст. 7.6.4 Проєкту КК), злочином визнається не поведінка неповнолітніх, які займаються такою діяльністю, а діяння дорослих, які завербували, схилили чи примусили дитину до зайняття проституцією, вчинили дії сексуального характеру з такою дитиною (тобто криміналізовано дії клієнтів), отримали вигоду від дитячої проституції. Окремо (ч. 2 ст. 3.4.4) визначено, що дитині, яка стала жертвою сексуального насильства чи сексуальної експлуатації, не признається покарання за участь у злочинній діяльності, передбаченій статтями 7.6.4–7.6.6, яку вона була змушена здійснювати [12, с. 319-320]. Отже, фактично, запропонована членами робочої групи редакція кримінально-правової норми враховує положення законодавства ЄС та розширює перелік форм реалізації об'єктивної сторони втягнення дітей у зайняття проституцією.

Висновки. Таким чином, проведення дослідження дозволило констатувати наявність низки організаційно-правових прогалин, усунення яких можливо заходами кримінального права та кримінального процесу, що надасть можливість якісно покращити кримінологічну ситуацію щодо вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 303 КК України.

Дієвими способами зниження кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 303 КК України доцільно вважати:

1) приведення положень національного кримінального законодавства у відповідність до *acquis* ЄС, особливо – щодо втягнення у зайняття проституцією малолітніх та неповнолітніх осіб. Із урахуванням, що спеціальна норма щодо посягання на дітей передбачатиме відповідні кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки, це надасть можливість посилити межі кримінальної відповідальності за вчинення такого діяння щодо дітей;

2) визначення можливості лише умовно-дострокового звільнення осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 303 КК України. Такий підхід надасть можливість забезпечити реалізацію завдання протидії суспільно небезпечним діянням та виправлення і профілактики асоціальної поведінки;

3) підвищення рівня здійснення правосуддя у таких кримінальних провадженнях, шляхом усунення типових прогалин та нормативних помилок, які допускають судді на етапі судового розгляду. Це може бути здійснено шляхом удосконалення порядку притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та розширення випадків – уточненням в п. а ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження через істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило реалізацію учасниками судового процесу наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків або призвело до порушення правил щодо юрисдикції або складу суду та/або призвело до порушення розумних строків.

Список використаних джерел:

1. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text
2. Закон України від 18.02.2021 № 1256-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#n38>
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської Конвенції)». URL: [blob:https://itd.rada.gov.ua/126284d8-fe16-46d4-9fdf-53c1eb830d49](https://itd.rada.gov.ua/126284d8-fe16-46d4-9fdf-53c1eb830d49)
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Закон України від 04.12.2024 № 4111-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів притягнення юридичних осіб до відповідальності за підкуп посадових осіб іноземних держав». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4111-20#Text>
7. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами відповідальності юридичних осіб за вчинення корупційних кримінальних правопорушень». URL: [blob:https://itd.rada.gov.ua/0ae6ded5-f46e-448c-89a8-93db0da7c5ef](https://itd.rada.gov.ua/0ae6ded5-f46e-448c-89a8-93db0da7c5ef)
8. Конвенція МОП про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці, ратифікована Законом № 2022-III (2022-14) від 05.10.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166#Text
9. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, ратифікований Законом № 716-IV від 03.04.2003, ВВР, 2003, N 29, ст.226. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text
10. Конвенція про кіберзлочинність, ратифікована із застереженнями і заявами Законом № 2824-IV від 07.09.2005, ВВР, 2006, N 5-6, ст.71). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text
11. Про боротьбу із сексуальною експлуатацією дітей і дитячою порнографією: Рамкове рішення Ради ЄС 2004/68/ЮВС від 22 грудня 2003 року.
12. Проект нового Кримінального кодексу України: передумови розробки, концептуальні засади, основні положення: монографія. Андрушко П.П., Бакумов О.С., Баулін Ю.В., Бурдін В.М., Вишневська І.А., Горох О.П., Гуторова Н.О., Марчук Н.О., Навроцький В.О., Пономаренко Ю.А., Стрельцов Є.Л., Хавронюк М.І. / За заг. ред. Ю.В. Бауліна, М.І. Хавронюка. К.: Компанія ВАІТЕ. 494 с.

